

УДК 378:373.2-051]+355.1-057.36

Удом В. Ф.

ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ ТА ІНДИКАТОРНИХ ПОКАЗНИКІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВЗАЄМОДІЇ З РОДИНАМИ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

У статті розкрито сутність поняття «готовність майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій». Науково обґрунтовано структуру готовності майбутнього вихователя до взаємодії з родинами учасників бойових дій. Охарактеризовано основні структурні компоненти готовності: когнітивний, мотиваційний, інструментально-операційний, діяльнісний. Описано критерії готовності: сформованість необхідних знань; сформованість професійно важливих цінностей, інтересів й мотивів; сформованість професійних умінь; безпосереднє здійснення ефективної взаємодії з родинами учасників бойових дій у процесі педагогічної діяльності. Визначено показники готовності майбутніх вихователів до взаємодії з цими родинами. Виділено рівні готовності до даного виду діяльності: високий (творчий), оптимальний (достатній), середній (допустимий), низький (критичний). Окреслено схему професійної готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з родинами учасників бойових дій.

Ключові слова: готовність, взаємодія, родина учасника бойових дій, готовність майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій, компоненти готовності майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД, критерії готовності майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД, показники готовності майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД, рівні готовності майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД.

В умовах сучасних суспільно-політичних подій вихователі закладів дошкільної освіти зіткнулись з новим завданням – необхідність взаємодіяти з категорією родин вихованців, члени яких мають безпосереднє та опосередковане відношення до подій, що відбуваються на сході України.

Хоча бойові дії не ведуться на території всієї України, тим не менше це впливає на всіх громадян. В умовах, які склались, психолого-педагогічної допомоги потребують не лише внутрішньо переміщені особи з тимчасово окупованої території, а й члени родин учасників бойових дій (далі – РУБД). В таких умовах особливої уваги потребують діти з таких родин.

Оскільки процес розвитку професійних якостей майбутнього фахівця закладів дошкільної освіти має відповідати потребам дітей та запитам суспільства, він повинен бути таким, що враховує всі особливості родин, зокрема родин учасників бойових дій, проблеми, специфіку їхньої життєдіяльності, оскільки є необхідність розглянути сутність готовності до нього. Отже, в процесі спеціально організованої підготовки в педагогічних закладах вищої освіти має відбуватися формування готовності майбутніх педагогів до взаємодії з РУБД.

Питанням загальної професійної підготовки педагогічних працівників присвячені дослідження: А. Алексюка, М. Байда, В. Бобрицької, А. Бойко, О. Будник, А. Капської, Н. Кичук, В. Ковальчук, Г. Козлакової, В. Кузя, В. Лугового, Е. Лузік, В. Майбороди, Н. Ничкало, О. Олексюк, Т. Осадченко, О. Пехоти, О. Попович, О. Прокопчук, О. Савченко, Л. Себало, В. Семиченко, О. Сорока, Р. Хмелюк, В. Фрицюк та інших.

Сучасні підходи до проблеми професійної підготовки кадрів для системи дошкільної освіти досліджували Л. Артемова, Е. Бахіча, Г. Беленька, О. Вашак, Н. Давкуш, Л. Загородня, С. Нечай, Т. Книш, С. Петренко, О. Попович, Т. Поніманська, О. Шовкопляс, та інші.

Вагомий інтерес для нашого дослідження мають роботи, в яких представлено аспект професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи з родинами. Такі аспекти професійної підготовки вихователів ми знаходимо у працях Г. Борин (з батьками дітей раннього віку), Н. Ковалевської (в сім'ях), А. Залізняка (з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку), Т. Жаровцевої (з неблагополучними сім'ями), М. Машовець (підготовка студентів до взаємодії з родиною).

Мета статті полягає в науковому обґрунтуванні структури та індикаторних показників готовності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до взаємодії з родинами учасників бойових дій.

Розкриваючи сутність поняття «готовність майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій», після розгляду понять «взаємодія», «родина учасника бойових дій» (у попередніх дослідженнях) варто уточнити сутність поняття «готовність».

Поняття готовності окреслюється в сучасній науці досить різнобічно, залежно від поставленої перед дослідженням мети й наявними методами та методиками його здійснення. Так, поняття готовності пов'язується науковцями з необхідністю створення основ професіографії як спеціальної галузі знань, яка б вивчала різноманітні професії. На думку О. Дуплійчук [4], готовність є метою і результатом професійної підготовки одночасно. В. Сластьонін пов'язує готовність до професійної діяльності з професійною компетентністю [6]; О. Соколов особливу увагу у формуванні готовності відводить комунікативному складникові [7].

У дослідженні, присвяченому формуванню психологічної компетентності в процесі навчання в закладах вищої освіти, Н. Яковлева пропонує розуміти «готовність» як інтегральну якість особистості, яку вона характеризує як інтегрування методологічних, теоретичних, методичних і практичних задач та умінь, професійно-творчих мотивів і професійно-наукових інтересів [8].

На думку А. Реан та Я. Коломінського, готовність до діяльності є певним рівнем у розвитку особистості, що передбачає сформованість цілісної структурованої системи ціннісних, когнітивних, емоційно-вольових і операційно-поведінкових якостей особистості, які забезпечують її оптимальне орієнтування в діяльності [5].

У дослідженні О. Буркова професійна готовність до педагогічної діяльності трактується як «складне інтегральне утворення структури особистості спеціаліста, яке дозволяє визначити якість професійної підготовки, сформованість професійних знань, умінь, навичок, соціально-психологічну схильність до роботи з дітьми» [3, с. 59].

Отже, багатозначність визначення терміну «готовність» виражається в тому, що, з одного боку, він розміється як стан, результат процесу підготовки, а з іншого боку – як бажання, схильність, намір, згода, тобто як мотивація, установка на щось.

Аналізуючи вищеподані визначення, ми характеризуємо поняття готовності майбутнього вихователя до взаємодії з РУБД як цілісне стійке особистісне утворення, що є комплексом взаємопов'язаних компонентів та представляє результат професійної підготовки майбутніх фахівців (рис 1).

Готовність майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій є показником їх здатності до здійснення означеної взаємодії як різновиду професійної діяльності, вона є передумовою успішної взаємодії майбутнього вихователя з іншими суб'єктами освітнього.

У процесі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури нами було виділено такі структурні компоненти готовності майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД: когнітивний; мотиваційний; інструментально-організаційний; діяльнісний.

Когнітивний компонент передбачає здатність до засвоєння системи методологічних та теоретико-методичних знань про основи взаємодії майбутнього вихователя з РУБД, форми, методи та прийоми, здатність до педагогічної рефлексії.

Мотиваційний компонент стосується наявності в майбутнього вихователя внутрішньої мотивації (джерело активності й одночасно система спонукань будь-якої діяльності) і психологічної готовності до взаємодії. Також він включає в себе усвідомлення необхідності взаємодіяти з родинами, стійке прагнення до цього виду діяльності, бажання вдосконалювати свої знання та уміння з використанням різних форм, методів та прийомів.

Інструментально-організаційний включає в себе уміння та навички використовувати педагогічні доцільні форми, методи та прийоми взаємодії з РУБД; здатність налагоджувати ділові й товариські контакти, активність у педагогічній взаємодії, здатність швидко адаптуватися в соціально-виховному середовищі закладу дошкільної освіти.

Діяльнісний компонент виявляється через здатність системно реалізовувати педагогічно доцільні зміст, форми, методи під час взаємодії з РУБД, виявляти професійну мобільність й креативність у розробці й реалізації професійних стратегій, демонструвати професійну активність та цілісне уміння прогнозувати в процесі взаємодії з родинами.

Варто зауважити, що кожен із вказаних компонентів передбачає динаміку змін, а у своїй сукупності вони відображають зміст готовності майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій. Здійснене нами висвітлення сутності та компонентної структури готовності майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій дає можливість розроблення критеріїв і показників для діагностики та визначення ефективних способів формування досліджуваного феномену в умовах педагогічного вищого навчального закладу.

Рис. 1. Структура готовності майбутнього вихователя до взаємодії з родинами учасників бойових дій

На думку І. Блощинського, під час розробки критеріїв і показників необхідно враховувати наступні обставини: розробка критеріїв та показників ґрунтується на меті дослідження; обрані критерії відображають ознаки, притаманні предмету, який вивчається, незалежно від волі та свідомості суб'єктів дослідження; ознаки повинні бути сталими, повторюватись та відображати сутність явища; система взаємопов'язаних ознак повинна розкривати основний зміст критеріїв [1, с. 75].

Зважаючи на це, нами було виокремлено критерії готовності майбутніх вихователів ЗДО до взаємодії з родинами учасників бойових дій й показники до кожного критерію. При цьому ми виходили з того, що критерії – це ознаки, за допомогою яких здійснюється оцінювання рівня професійної готовності, а показники – це якісні характеристики сформованості кожного виокремленого критерію [2, с. 240].

У нашому дослідженні визначено критерії відносно кожного структурного компонента готовності майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій (табл. 1).

Як критерії професійної готовності майбутнього вчителя вибрано:

1) сформованість необхідних знань для ефективної взаємодії з РУБД (показниками аналізу якого вибрано теоретико-методичну обізнаність і сформованість педагогічного мислення у студентів);

2) сформованість професійно важливих цінностей, інтересів і мотивів до професійної педагогічної діяльності під час взаємодії вихователя з РУБД (спрямованість та мотивація до вирішення проблем взаємодії, орієнтація на ділову співпрацю);

3) сформованість професійних умінь здійснювати ефективну педагогічну взаємодію з РУБД (здатність до професійної адаптації в середовищі навчального закладу, наявність комунікативних та організаторських здібностей);

4) безпосереднє здійснення ефективної взаємодії з родинами учасників бойових дій у процесі педагогічної діяльності (виявляється через здатність до педагогічної творчості, креативності у процесі взаємодії).

Отже, враховуючи вищесказане, в контексті нашого дослідження ми виокремлюємо критерій «взаємодія з родинами учасників бойових дій». Він характеризує систему потреб майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки, ціннісне усвідомлення сформованості цієї якості для майбутньої фахової діяльності, ціннісну орієнтацію на безперервний професійний саморозвиток.

Цей критерій конкретизовано в таких показниках:

- наявність мети (цілей, програм) ефективної взаємодії з РУБД;
- наявність потреби в досягненні мети (стосовно взаємодії);
- наявність знань про основні засади взаємодії з родинами у професійній діяльності;

Таблиця 1

Схема професійної готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з родинами учасників бойових дій

Компонент	Критерій	Показник
Когнітивний	Сформованість необхідних знань для ефективної взаємодії з РУБД	Фахові основи педагогічної діяльності. Родина як основний інститут виховання та розвитку дитини. Типологія РУБД. Характеристика дитини, яка виховується у РУБД. Функції РУБД. Особливості РУБД. Проблеми та потреби РУБД. Норми, методи, засоби та принципи ефективної педагогічної взаємодії з РУБД.
Мотиваційний	Сформованість професійно важливих цінностей, інтересів і мотивів до професійної педагогічної діяльності під час взаємодії вихователя з РУБД	Цілеспрямоване ставлення майбутнього педагога до участі в процесі взаємодії з РУБД. Вибір педагогом власної позиції в умовах взаємодії з родинами учасників бойових дій. Усвідомлення важливості педагогічної взаємодії з родинами. Наявність мотивів і бажань досягнення високого рівня педагогічної взаємодії з родинами в майбутній професійній діяльності.
Інструментально-операційний	Сформованість професійних умінь здійснювати ефективну педагогічну взаємодію з родинами учасників бойових дій	Наявність умінь швидкої адаптованості в закладах дошкільної освіти. Здатність налагоджувати ділові й товариські контакти; Активність у педагогічній взаємодії. Комплексність і системність умінь визначати педагогічно доцільний зміст, форми і методи ефективної взаємодії з РУБД.
Діяльнісний	Безпосереднє здійснення ефективної взаємодії з родинами учасників бойових дій у процесі педагогічної діяльності	Комплексність і системність застосовування педагогічно доцільного змісту, форм, методів і прийомів в умовах ефективної взаємодії з РУБД. Ефективна розробка і реалізація професійної стратегії в процесі педагогічної взаємодії з РУБД Демонстрація професійної активності, самоорганізації, прогнозування у взаємодії з родинами.

- пізнавальна мотивація, професійна мотивація, мотивація досягнення успіху;
- наявність професійних умінь та навичок;
- демонстрація ефективних форм, методів та прийомів педагогічної взаємодії з родинами.

Отже, виділені й охарактеризовані компоненти, критерії та показники готовності вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з родинами учасників бойових є основою для визначення рівнів їх сформованості у майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки.

На основі запропонованих критеріїв та отриманих результатів проведеної діагностичної роботи визначено рівні готовності майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД: високий (творчий), оптимальний (достатній), середній (допустимий), низький (критичний) за характерними ознаками їх володіння та нормами оцінювання (за 100-бальною шкалою, національною шкалою і шкалою європейської системи трансферних кредитів).

Варто зауважити, що визначені рівні в різних сферах (когнітивній, мотиваційній, інструментально-операційній і діяльній) мають свою специфіку, відповідно до внутрішніх характерних особливостей. Так, наприклад, у мотиваційній сфері важливо враховувати не тільки специфіку майбутньої професійної діяльності під час взаємодії з РУБД, але й загальний особистісний розвиток студента.

Важливо зважити на те, як майбутній вихователь ставиться до професійної діяльності та її результатів (чи є в нього бажання удосконалювати форми і методи взаємодії в різних напрямках діяльності; створювати нові, проявляти активність і творчість) в умовах конкретного закладу дошкільної освіти.

Висновки. Отже, готовність майбутнього вихователя до взаємодії з родинами учасників бойових дій – цілісне стійке особистісне утворення, що є комплексом взаємопов'язаних компонентів та представляє результат професійної підготовки майбутніх фахівців. Готовність майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД є показником їхньої здатності до здійснення означеної взаємодії як різновиду професійної діяльності, вона є передумовою успішної взаємодії майбутнього вихователя з іншими суб'єктами освітнього процесу.

Визначені компоненти, конкретизовані критерії та показники готовності майбутнього вихователя до взаємодії з родинами учасників бойових дій потребують адекватної системи комплексної діагностики, яка дасть змогу з достатнім ступенем надійності й валідності визначити рівні сформованості готовності майбутніх вихователів ЗДО до взаємодії з РУБД, що буде предметом у подальших наших дослідженнях.

Використана література:

1. Блощинський І. Г. Обґрунтування критеріїв і показників ефективності процесу формування адекватної самооцінки курсантів у навчальному процесі ВВЗО / І. Г. Блощинський // Наукові записки. (Педагогіка і психологія). – Вінниця : ВАТ «Віноблдрукарня», 2001. – Вип. 4. – С. 74–76.
2. Будник О. Б. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: дис. ... на здобуття наук. ступеня док. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. Б. Будник. – Житомир, 2015. – 552 с.
3. Буркова О. И. Подготовка учителя иностранного языка к межкультурной коммуникации в условиях педагогической компетенции : дисс ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Буркова О. И. – Киров, 2001. – 195 с.
4. Дуплійчук О. М. Проектно-комунікативна технологія як складова професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога / О. М. Дуплійчук // Науковий вісник Донбасу. – 2013. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2013_1_12.pdf
5. Реан А. А. Социальная педагогическая психология: [учебное пособие для психологов и педагогов] / А. А. Реан, Я. Л. Коломинский. – Санкт-Петербург, 2001. – Серия «Мастера психологии». – 416 с.
6. Сластенин В. А. О современных подходах к подготовке педагога / В. А. Сластенин, Н. Г. Руденко // Педагогика. – 1999. – № 6. – С. 55–62.
7. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации / А. В. Соколов. – Санкт-Петербург : Изд-во В. А. Михайлова, 2002. – 461 с.
8. Яковлева Н. В. Психологическая компетентность и ее формирование в процессе обучения в вузе : дисс. ... канд. псих. наук / Н. В. Яковлева. – Ярославль, 1994. – 277 с.

References:

1. Bloshchynskiy I. H. Obhruntuvannia kryteriiv i pokaznykiv efektyvnosti protsesu formuvannia adekvatnoi samootsinky kursantiv u navchalnomu protsesi VVZO / I. H. Bloshchynskiy // Naukovi zapysky. (Pedahohika i psykholohiia) – Vinnyts: VAT «Vinoblbrukarnia», 2001. – Vyp. 4. – S. 74–76.
2. Budnyk O. B. Teoretichni i metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do sotsialno-pedahohichnoi diialnosti: dys. na zdobuttia nauk. stupenia dok. ped. nauk: spets. 13.00.04 «Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity» / O. B. Budnyk – Zhytomyr, 2015. – 552 s.
3. Burkova O. Y. Podhotovka uchytelia ynostrannoho yazyka k mezhkulturnoi kommunykatsyy v uslovyiakh pedahohycheskoi kompetentsyy : dyss ... kandydata ped. nauk : 13.00.08 / Burkova Olha Yvanovna. – Kyrov, 2001. – 195 s.
4. Dupliichuk O. M. Proektno-komunikativna tekhnolohiia yak skladova profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia-filoloha [Elektronnyi resurs] / O. M. Dupliichuk // Naukovyi visnyk Donbasu. – 2013. – № 1. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2013_1_12.pdf
5. Rean A. A., Kolomynskiy Ya. L. Sotsyalnaia pedahohycheskaia psykholohiia: Uchebnoe posobyie dlia psykholohov u pedahohov / A. A. Rean, Ya. L. Kolomynskiy. – "Pyter", 2001. – (Seriya: Mastera psykholohyy) – 416 s.

6. Slastenyn V. A. O sovremennykh podkhodakh k podgotovke pedahoha / V. A. Slastenyn, N. H. Rudenko // Pedahohyka. – 1999. – № 6. – S. 55–62.
7. Sokolov A. V. Obshchaya teoriya sotsyalnoi kommunykatsyy / A. V. Sokolov. – SPb. : Yzd-vo V. A. Mykhailova, 2002. – 461 s.
8. Iakovleva N. V. Psikhologicheskaya kompetentnost y ee formirovaniye v protsesse obucheniya v vuze : dyss. ... kand. psikh. nauk / N. V. Yakovleva. – Yaroslavl, 1994. – 277 s.

Удот В. Ф. Обоснование структуры и индикаторных показателей готовности будущего воспитателя учреждения дошкольного образования к взаимодействию с семьями участников боевых действий

В статье раскрыта сущность понятия «готовность будущих воспитателей к взаимодействию с семьями участников боевых действий». Научно обоснована структура готовности будущего воспитателя к взаимодействию с семьями участников боевых действий. Охарактеризованы основные структурные компоненты готовности: когнитивный, мотивационный, инструментально-операционный, деятельностный. Описаны критерии готовности: сформированность необходимых знаний; сформированность профессионально важных ценностей, интересов и мотивов; сформированность профессиональных умений; непосредственное осуществление эффективного взаимодействия с семьями участников боевых действий в процессе педагогической деятельности. Определены показатели готовности будущих воспитателей к взаимодействию с такими семьями. Выделены уровни готовности к данному виду деятельности: высокий (творческий), оптимальный (достаточный), средний (допустимый), низкий (критический). Определена схема профессиональной готовности будущих воспитателей учреждений дошкольного образования к взаимодействию с семьями участников боевых действий.

Ключевые слова: готовность, взаимодействие, семья участника боевых действий, готовность будущих воспитателей к взаимодействию с семьями участников боевых действий, компоненты готовности будущих воспитателей к взаимодействию с СУБД, критерии готовности будущих воспитателей к взаимодействию с СУБД, показатели готовности будущих воспитателей к взаимодействию с СУБД, уровни готовности будущих воспитателей к взаимодействию с СУБД.

Udot V. F. Theoretical grounding of the structure and indicative features of readiness of the future teacher of the preschool educational institution for interaction with the families of combatants

The article reveals the essence of the concept of “readiness”, “the readiness of the future teacher to interact with the families of combatants”. The structure of the readiness of the future educator to interact with the families of combatants is scientifically substantiated. The main structural components of readiness are characterized: cognitive, motivational, instrumental, operational, activity orientated. The following criteria of readiness are described: the formation of necessary knowledge; the formation of professionally important values, interests and motives; the formation of professional skills; direct realization of effective interaction with the families of combatants in the educational process. The indicators of readiness of future educators for the interaction with the families of combatants are determined. Levels of readiness for this activity are distinguished: high (creative), optimal (sufficient), average (acceptable), low (critical). The scheme of professional readiness of future educators of pre-school educational establishments for the interaction with families of combatants is outlined.

Key words: readiness, interaction, family of combatants, readiness of future educators to interact with families of combatants, components of readiness of future educators for interaction with families of combatants, criteria of readiness of future educators for the interaction with families of combatants, indicators of readiness of future educators for the interaction with families of combatants, levels of readiness of future educators to interact with families of combatants.

УДК 378.14

Фещук А. М.

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ПРИКЛАДНОЇ МЕХАНІКИ ДО МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

У статті порушено проблему активізації міжнародної академічної мобільності майбутніх фахівців із прикладної механіки та її вплив на підготовку конкурентоспроможного фахівця. Уточнено поняття «міжнародна академічна мобільність» та визначено можливості, які надає майбутнім фахівцям участь у програмах міжнародної академічної мобільності. Проаналізовано поняття «готовність до діяльності», що є умовою успішного виконання діяльності та «готовність майбутніх фахівців із прикладної механіки до міжнародної академічної мобільності» як системи зі складною багатокomпонентною структурою, що відображає сформованість мотиваційної, когнітивної, діяльнісної, комунікативної, орієнтаційної, оціночної, результативної, емоційно-вольової характеристик у процесі професійної підготовки у вищому технічному навчальному закладі. Визначено характеристики та компоненти готовності майбутніх фахівців із прикладної механіки до міжнародної академічної мобільності відповідно до специфіки їхньої професійної підготовки.

Ключові слова: міжнародна академічна мобільність, майбутній фахівець із прикладної механіки, готовність до діяльності, вищий технічний навчальний заклад, професійна підготовка, ініціативна підготовка, інженерія, готовність до міжнародної академічної мобільності.